

Ur museisamlingarna

Två tavlor

På Rådhuset i Torshälla hänger två oljemålningar, Midvinterblot och Mid-sommardans målade av sörmlandskonstnären Uno Stallarholm. De beställdes i början av 1960-talet av S:t Olofs Gille. Avsikten var att de skulle hängas på Två Byttor uppe på Holmberget. Men ju mer konstnären skissade på förslagen desto större duk behövde han för att motiven skulle komma till sin rätt. När tavlorna väl var färdiga var de alldeles för stora för restaurangen. Istället fick de sin plats i Rådhuset som deposition, och tur var väl det. De hade annars blivit lågornas rov när Två Byttor något senare brann ner.

Barbro Sjöström har på annan plats i tidningen givit oss några fakta om sin släkting Uno Stallarholm.

Borgmästare Hellberg beundrar tavlan av Uno Stallarholm, på Rådhuset, Torshälla. 1967.

S:t Olof

Medlemsblad för hembygdsföreningen
S:t Olofs Gille i Torshälla

Årg 10 Nr 1 2000

1999 års Torshällabild

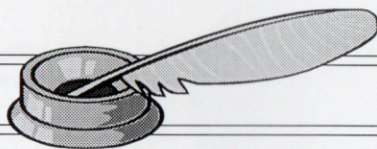
Man ska inte gå över ån efter vatten!

Foto: Ove Georgensson

Hans Lidén och Leif Persson
ser ut att ha bekymmer.

Från Redaktionen

Så blev det 1 januari 2000 och inga katastrofer inträffade. Inte känns livet så mycket annorlunda idag, i varje fall inte för redaktionskommittén som kämpar för att få ut ännu en tidning till Er. Det hjälper inte hur tidigt man börjar och hur många deadlines man prickar in. Det blir alltid lika jäktigt på slutet.

På gång är nu kontakten med företagare i Torshälla som vill vara med och presentera sig och någon produkt på utställningen. Detta producerar vi i Torshälla år 2000. Jag tror inte att många torshällabor känner till vad som händer ute på industriområdet och på andra platser i stan. Det är detta vi vill råda bot på och hoppas att så många företagare som möjligt vill medverka. Utställningen öppnas på Kvarnen lördagen den 18 mars kl 12. Gillets medlemmar har möjlighet att se den på vårt årsmöte måndagen den 20 mars.

Vi berättade i förra numret om LÅDAN som skolbarnen skulle packa som en hälsning från dagens barn till morgondagens. Av innehållet i dessa lådor gjorde vi en utställning i Kvarnen som blev välbesökt - inte minst av skolbarn som kom med både mor- och farföräldrar. Det började med ett riktigt vernissage och öppningsanföranden

som riktade sig till alla de barn som slutit upp. Gillet bjöd barnen på dricka och salta pinnar. Efter två veckor packades lådorna av nya grupper barn och förseglades. Sedan bars de upp till Rådhuset där Carl Tillenius mötte barnen med trumpetfanfar och kommunalrådet Kristina Eriksson som talade direkt till dem. Slutligen placerades lådorna i Rådhusets arkiv där de ska stå till år 2025 då de får öppnas för första gången. Vi hoppas att detta engagemang ska bli något för barnen att minnas. Helt omöjligt är det inte att några av barnen själva kommer att vara med vid det tillfället, kanske med egna barn.

Under vintern har vi legat lågt med hembygdsarbetet på det lokala planet. Men vi har på allvar börjat att arbeta med Rådhuset. Ett försök att återställa borgmästarens rum som det kan tänkas ha sett ut för cirka hundra år sedan har påbörjats. Redaktionskommittén har fått i uppdrag att arbeta fram en liten skrift om Rådhuset som ska vara färdig till Torshälla Marknad. Går allt detta i lås och kanske även vissa arrangemang uppe på vinden vid häktena och det medeltida urverket, ja, då har Torshälla ännu en raritet att visa upp.

Redaktionen

Ska vi kunna hålla Bergströmska gården öppen eller kommer vi att bli tvungna att lägga ner verksamheten?

Vem ska svara för driften på sommaren? Det kan inte och får inte enbart hänga på styrelsen och ytterligare ett par personer att hålla verksamheten igång.

Är det Gillets mening och då menar jag medlemmarna att Gården ska hållas öppen måste fler frivilliga ställa upp. Vi orkar inte ringa upp varje enskild medlem och be om hjälp. Ni måste kontakta oss och erbjuda era tjänster. Arbetet för styrelsen med att sköta gården och trädgården och att skaffa fram hantverkare är ett tillräckligt tidskrävande arbete.

Vi tycker oss, som sagt, ha funnit ett mönster som är rimligt att genomföra men vi är alldeles för få arbetare i vingården!

Vad kan Du ställa upp med? Först och främst att svara för vakthållning en måndag-onsdag eller fredag-söndag under två timmar eller hjälpa till på hembygdsdagarna (torsdagar). Vi vill gärna kunna bjuda på hembakat och betalar den som vill baka. Det finns även utrymme för trädgårdsarbete för den som finner glädje i detta.

Kan Du ge oss något av Din tid i sommar ring mig gärna nu eftersom aktivitetskommittén redan är i gång med sin planering.

För aktivitetskommittén
Margaretha Lindén tel 016-35 68 83

Ovanstående bild var förra året införd i några turistbroschyrer och kommer att vara det i år också. Vi annonserade i Sörmlandsguiden som når hela Mälardalsområdet och i Turistbroschyren Eskilstuna & Torshälla och märkte att många gjorde endagsutflykter med Torshälla som mål efter att ha studerat dem.

Frågan är om vi kommer att kunna hålla igång samma verksamhet på Bergströmska gården i fortsättningen. Vi tycker nog att vi hittat den stil som passar oss och varit möjlig att genomföra, men nu börjar tvivel att uppstå. Samma personer som drog igång verksamheten för cirka femton år sedan har kommit upp i den åldern att man börjar längta efter avlösning. Men vem vill ställa upp?

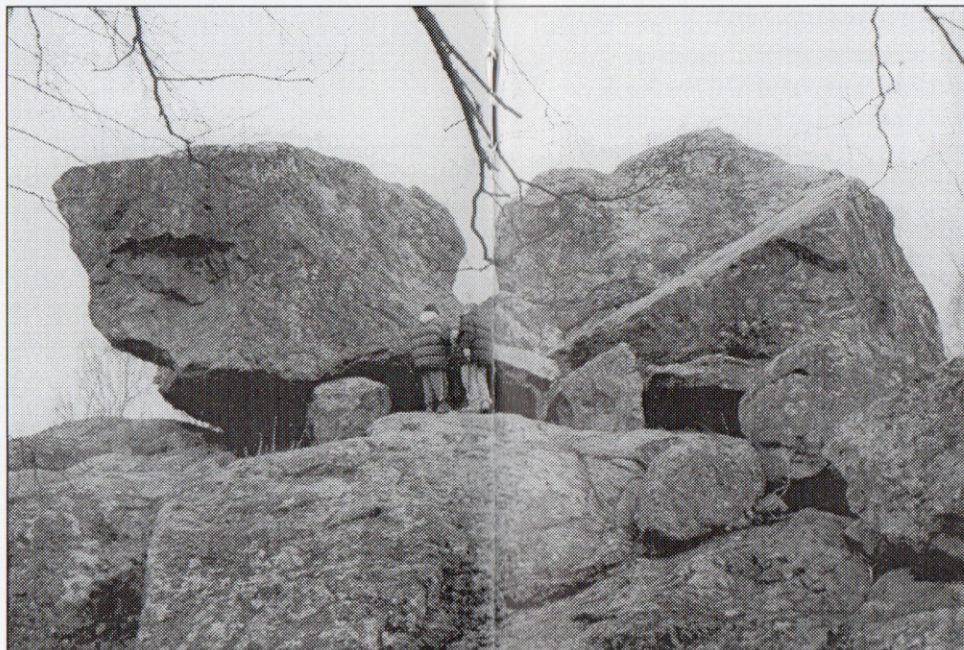
Gården är en stor tillgång för Torshälla och skulle den hållas stängd sommartid skulle det helt visst bli ett ramaskri. Många turister tycker att våra öppettider är väl snålt tilltagna. Förra sommaren när Anders Elfsberg arbetade på gården släppte han nästan dagligen in folk som bankade på porten både före och efter öppethållandet.

Från mitt köksfönster har jag en god utsikt över Mats Ålänningss gata. Härifrån kan jag se barnen när de går till Gökstensskolan på mornarna, och när de på rasterna leker vid Gökstenen alldeles ovanför skolan. Då kan jag drömma mig tillbaka till 1930-talet när jag som skolgrabb bodde nära berget och hade det som en kär lekplats. Det var före Gökstensskolans tillkomst. Jag klättrade med förkärlek upp på själva Gökstenen, varifrån man har en god utsikt över Torshälla med omnejd. På toppen finns en plan hylla där vi grabbar träffades. Därifrån kunde vi med våra slangbellor och armborst, (gjorda av en spåntad bräda och en cykelslang) hålla koll på våra eventuella fiender.

En dag i skolan tog vår fröken Frida Grönberg och hennes man Fredrik med oss upp på Holmberget. Därifrån såg man då Gökstenen tydligt. I dag skymmer träden runt stenen delvis sikten. Fredrik Grönberg visade att Gökstenen liknar övre delen av en liggande kvinna, där man tydligt ser profilen av huvudet. Han berättade att detta väldiga stenblock egentligen var ett jättekast, som av misstag hade hamnat här. Det var så att trollen uppe i Bergslagen hade blivit störda av klockklängen från domkyrkan i Västerås. I ilskan hade ett troll tagit den stora stenen och som han trodde kastat den på domkyrkan, men som han var mycket uppretad hade han tagit i så hårt att stenen flög över hela Mälaren och hamnade i Torshälla.

Om man nu inte ska tro på berättelsen om ett jättekast, hur skall man då förklara att detta stora stenblock hamnat på toppen av berget?

Gökstenen i Torshälla. Ett jättekast?

Jo, då får vi gå tillbaka till istiden för ca 10,000 år sedan då vårt område var täckt av ett tjockt istäcke. När isen började smälta följde de infrusna stenblocken med ismassornas rörelser. Följden blev att en del block kom att strandas på högt belägna urbergsklacker. På Gökstensberget med omgivande hållar syns tydliga släppspår i nordväst till sydostlig riktning, vilka bildats av de hårda stenar, som bildats vid ismassans förskjutning.

När isen hade smält undan och bergsklackarna börjat komma upp ur havet,

låg Gökstenen där och balanserade på sitt berg. Från början var det nog ett enda stenblock, som genom issprängning delats i två halvkor och upptill bildat en meterbred spricka. Populärt bland oss grabbar var att hoppa över från den ena stenen till den andra, spännande men inte helt ofarligt.

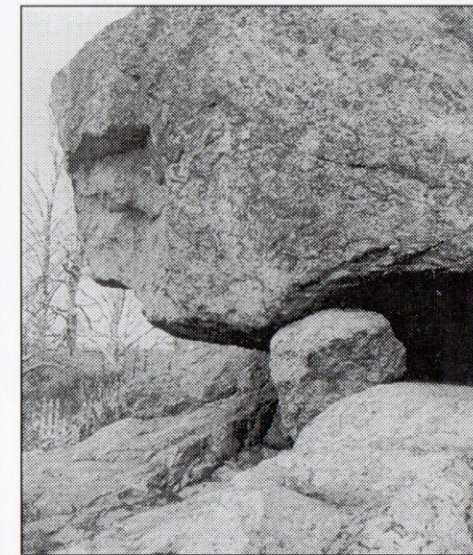
Efter delningen hindrades den västliga delen av stenen från att rulla utför bergssidan av en knappt meterstor sten, som kilat sig fast mot berget. Som det framgår av fotot på Gökstenen så låser den lilla runda stenen den stora från att rulla ned.

Men vad händer om den lilla stenen börjar vittra sönder? Man får väl förutsetta att experter har undersökt risken för stenras, innan de givit klartecken för skolbygget med tanke på att det ligger i riskzonen vid ett eventuellt ras.

Gökstenen med omgivande park, i vanligt tal kallad Gökstensbacken, är klassat som "naturskyddat område" och är ett omtyckt strövområde för oss torshällabor.

När jag skriver detta är det fortfarande vinter, men det kommer inte att dröja, förrän de första backsipporna visar sig uppe i Gökstensbacken. Då tar jag gärna en promenad dit och ser hur långt våren kommit och samtidigt grunnar på om inte detta naturens under i alla fall är ett "jättekast"

Bild och text: Bernt Pettersson

Uno Stallarholm

Uno Jansson sedermera Stallarholm född 1894 i Bergs by på Selaön Stallarholmen, Strängnäs kommun. Död 1974 i Stockholm.

Uno Stallarholms far som var fjärdingsman och bonde dog när Uno var 17 år gammal. Man räknade då med att Uno skulle ta över gården vilket han också gjorde i 7-8 år. Men då hade målarintresset tagit överhanden och han började på Altins målarskola 1918 och på Konsthögskolan 1920. Uno var gift två gånger, först med Essan Olsson och sedan med Karin Lagergren också från Stallarholmen.

Uno Stallarholm hade en stor bredd på sitt konstnärsskap. Han gjorde både akvareller, olja och etsningar. Han tecknade i många år i Dagens Nyheter, Folket i bild med flera tidningar samt gjorde illustrationer till många böcker, bland annat Röde Orm. Han rönte kanske störst uppmärksamhet som etsare.

Uno Stallarholm hade utställningar på många platser i Sverige och även runt om i världen. Till exempel Köpenhamn, Helsingfors, Oslo, London, New York och Moskva.

Hans konst finns bland annat representerad på Nationalmuseum och konstmuseerna i Göteborg, Norrköping, Västerås och Östersund och även i Oslo, Dresden, München och London.

De två monumentala oljemålningarna i Torshälla Rådhus föreställer Valhall i vinter- och sommarskrud och kallas Vinterblot och Midsommardans. De beställdes och inköptes av Torshälla Hembygdsförening S:t Olofs Gille.

Barbro Sjöström

Kommentar till 1999 års Torshällabild

Säga vad man säga vill men de ger inte upp i första taget paret Lidén - Persson. Det väckte väl en viss uppståndelse när ett antal hål började grävas upp på Östra torget i slutet av augusti - början på september. I vilket fall som helst fick torshällaborna lära sig vad arkeologi är. Att leva med vilda drömmar, att gräva i markerna och att oftast bli besviken.

Den stora frågan var och är: Var bosatte sig de första människorna i Torshälla? På västra eller östra sidan om ån? Vi har tagit för givet att det var på västra stranden men vissa indikationer pekar på att det skulle ha kunnat vara på den östra sidan. Där fanns en borganläggning, Husberget, och varför skulle inte människorna ha kunnat sökt sig dit i hopp om ett visst skydd i orostider?

Han på berget, han i gropen eller han med käppen (som han tog markprover med) är några av de epitet som arkeologen Hans Lidén fått av stora och små i Torshälla. Ett vet vi, Hans har förlorat en stor del av sin själ till Torshälla och han kommer åter. Ännu är Torshälla inte helt uppgrävt.

Margaretha Lindén

UTSTÄLLNING på Kvarnen 18-30 mars

11-21
**Detta producerar vi i
Torshälla år 2000**

Företagare i Torshälla visar upp
sina produkter

månd
Utställningen öppnas *lördagen* den
18 mars kl 12 och är sedan öppen
11 samma tider som Biblioteket

Välkomna till årsmöte
på Kvarnen
måndagen den 20 mars kl 19

Förhandlingar
Underhållning
Servering
Kommentarer till utställningen

Årsmöteshandlingarna finns
på Kvarnen från kl 18

Kallelse till årsmöte i Kvarnen måndagen den 20 mars kl 19

Dagordning

1. Årsmötet öppnas
2. Parentation
3. Val av ordförande och sekreterare för årsmötet
4. Fråga om mötet är stadgeenligt utlyst
5. Val av två justerare
6. Verksamhetsberättelse
7. Revisorernas berättelse
8. Fråga om ansvarsfrihet
9. Val av ålderman för år 2000
10. Val av 3 ordinarie styrelseledamöter och en ersättare på två år
11. Val av 2 revisorer och 1 ersättare
12. Val av ombud till Hembygdsförbundets årsmöte
13. Val av valberedning
14. Fastställande av årsavgift
15. Fastställande av firmatecknare
16. Behandling av styrelsens förslag
17. Behandling av motioner
18. Avslutning

ÅRSAVGIFTEN

kan, för den som så önskar, betalas
till Gärdemannen vid årsmötet

Torshälla hembygds- förening S:t Olofs Gille

Styrelse:

Lennart Pajkull, ålderman ... tel 35 72 45
Erland Nilsson, v ålderman .. tel 35 76 54
Stig M Olsson, gärdeman tel 35 56 67
Marianne Farving, skrivare ... tel 35 64 63
Siv Andergrim tel 35 84 15
Ewa Jönsson tel 35 70 37
Margaretha Lindén tel 35 68 83

Suppleanter:

Ingrid Pettersson tel 35 65 43
Margareta Allinggård tel 35 62 55

Syssloman:

Östen Belin tel 35 87 03

Museikommitté:

Mary Håkansson tel 35 61 34

Arkivkommitté:

Bernt Pettersson tel 35 65 43

Trädgårdskommitté:

Ingrid Pettersson

Kökskommitté:

Siv Andergrim, Margareta Allinggård

Aktivitetkommitté:

Margaretha Lindén

Redaktion S:t Olof:

Marianne Farving, Bernt Pettersson,
Margaretha Lindén

Medlemsavgift:

100:- för enskild och familj.
Postgiro: 26 81 47-6

Bergströmska gården - hembygdsgården
Lilla gatan 12. Tel: 016-35 50 76
Muséet öppet torsdagar maj-september
kl 14-16. Övrig tid visning för grupper
efter beställning per tel 016-35 61 34 eller
016-35 68 83.